

Nytt om och av Camus

Redaktör Svärds karaktäristik av Paulus som "historiens störste frifräsare" är liksom åtskilligt annat i hans framställning en komiskt våldsam överdrift som det inte lönar sig att gå in på. På den avgörande punkten skall här endast betonas att Paulus i sina olika uttalanden på ett för den kristna läran mycket typiskt sätt skiljer på ett slags religiös eller metafysisk värdering, enligt vilken alla är likställda, och en jordisk eller praktisk värdering, enligt vilken stora skillnader finns och bör bevaras. Han talar om att kvinnorna skall tåga, att de skall vara männen underordnade, han godtar slaveriet osv, men samtidigt säger han att det inte finns någon skillnad mellan man och kvinna, fri och träl; i detta senare sammanhang menar han att även kvinnorna och trälarna är föremål för Guds nåd och kan komma till himmelriket, inte att kvinnorna skall bli likställda medborgare eller att trälarna skall bli fria. Det är just sådana ordlekar med vilka kristendomen liksom många andra religioner och ideologier lyckats att skenbart förena två totalt skiljaktiga ankelinjier.

LIVET saknar mening. Alla religioner och ideologier som sökt ge människan en roll, en uppgift i ett stort skådespel, en stor utveckling, är falska. Döden är förintelse, och den markerar livets meningslöshet. Ett mönster för handlandet kan inte uppställas. "Om Gud inte finns, är allting tillåtet", och Gud finns inte.

För de oskyldiga, de omedvetna, är detta tomma ord. Deras liv kan bli "en bröllopsdag med jorden"; bland araberna, hos ungdomen, bland kvinnorna möter vi dessa ljusa och likgiltiga människor. Men för den medvetne är insikten fruktansvärd och avgörande. Han vill finna en mening, en Gud, en norm, och han kan det inte. Han upplever det absurda, som "ligger i mötet mellan det irrationella och det förtvylade behov av klarhet som skakar människosjelen i dess djup". Hans liv blir en revolt, som domineras av kampen mellan den ofrånkomliga insikten och det hopplösa kravet på sammanhang och mening; han är en fånge som ständigt söker efter en möjlighet till flykt.

Dessa grundtankar hos Camus är inte egenartade; bortsett från några nya begreppsfasen för resonemanget såsom "det absurda" och "revolten" är de välbekanta för reflekterade människor med intellektuell vitalitet och utan tro. Det märkliga med Camus är att han så länge stannat i den spänning han talar om, att den är ledmotiv i nästan alla hans skrifter. Bland dem som han själv och andra nämnt som hans läromästare intar inte "revolten" samma behärskande plats. Kafka undersöker och beskriver fängelset, konstaterar att dörrarna är väl tillbommade; han slår sig nästan till ro i cellen, även om han skriker till ibland. Melville och Malraux finner tröst i drömmar om handling och äventyr, i en mänsklig imperialism som kan förakta även den egna problematiken. Andra glömmet den pina de en gång känt. Camus har på ett annat sätt varit lidandet och revolten trogen.

Revolt, utbrytningsförsök förekommer emellertid hos Camus vid sidan av den permanenta revolten; förtvivlan frampressar revoltöst eller ideologiskt färgade föreställningar. Dessa försök kan inte bli framgångsrika. Det är ju enligt grundtankarna inte möjligt, ty om "revolterna" lyckades skulle "revolten" vara avslutad; då vore det ändlösa slaget förlorat,

Herbert Tingsten skriver här om Albert Camus i anslutning till hans senaste, även på svenska utgivna, novellsamling samt C G Bjurströms bok om Camus. Utöver dessa har nyligen också utgivits Camus tre skådespel, "Caligula", "Missförståndet" och "De rättfärdiga" (Panacheserien, Bonniers, 17:50).

rat, likaväl som om självmord gjorde slut på konflikten.

Mest enkel och gripande är tankegången i "Lettres à un ami allemand", där Camus, fransk motståndsmän, sökte tala om för en tysk nazist vari skillnaden mellan deras åsikter låg. Båda är överens om att det inte finns något "högre förnuft", någon "högre mening". Men något på jorden "har mening, och det är människan, ty blott hon kräver en sådan mening". Därför måste människan räddas, och det skall ske genom "rättvisa". Här blir alltså "det förtvylade behovet", "det omöjliga kravet", ett argument för uppställande av en norm, vars godtycklighet just är kvintessensen i "det absurda". På samma sätt utmynnar "Människans revolt" — efter en rad avslöjanden av förfelade revolt — i en hygglighetsdoktrin, garnerad med metafysiska fraser, som förnekar, utan att bestrida, Camus

egna utgångspunkter. Enligt min mening är dessa och andra teoretiska skrifter inte bara ohållbara och motsägelsefulla; de har inte heller — utom i enstaka formuleringar — det glänsande och geniala i orimligheten, som gör några av de stora feltänkarna till underbara upplevelser.

Det kunde te sig naturligt att en, i "det absurda" så intensivt engagerad person som Camus gjorde det stora hoppet över till religionen. Den senaste romanen, "Fallet", har av många ansetts tyda på att Camus är beredd till en sådan kapitulation. I stället för den förlorade oskulden finner han här skulden, ansvaret, ångern, och därmed står dörren redan på glänt till förkrosselsen och frälsningen, till tanken att "Gud finns". Även i den i våras utkomna, nu på svenska publicerade novellsamlingen *Landsflykten och riket* (Bonniers, 15:50) — ett av Camus bästa arbeten — finns anstaser i samma riktning: kvinnan som i sitt liv i tråkighet och dödsångest finner ett ögonblicks befrielse inför öknen och mörkret, mannen som vill följa Kristus exempel, men dignar under bördan. Men det är möjligt att Camus förblir i revolten, i fångelset, och att det här blott är fråga om en ny variant av de revoltförsök som kan passa i schemat — förutsatt att de misslyckas och att deras misslyckande inses.

C G Bjurström har i ett litet arbete, *Albert Camus, Från främmandskap till landsflykt* (Bonniers, 9:75), givit en översikt av Camus författarskap särskilt med hänsyn till idéutvecklingen. Det är en bra introduktion, klok och balanserad; vad man något saknar är en högre grad av kritisk skärpa.

HERBERT TINGSTEN